

Chambre des Représentants

SESSION 1979-1980

21 FÉVRIER 1980

PROPOSITION DE LOI

modifiant les arrêtés royaux n°s 50 et 72 relatifs à la pension de retraite et de survie des travailleurs salariés et indépendants et autorisant le cumul entre, d'une part, la pension de survie et d'autre part, l'allocation de chômage et l'indemnité d'invalidité

(Déposée par Mme Ryckmans-Corin)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

I. — Les veuves, notamment celles qui ont des enfants à charge, connaissent de graves problèmes financiers. Il faut faire en sorte que le montant de leurs ressources se rapproche de ce qu'il était avant le décès de leur mari. La pension de survie tend à remplacer, pour une faible part, le salaire perdu. Elle doit être comprise comme un droit basé sur la solidarité, une distribution entre les travailleurs actifs et les personnes frappées sur le plan social et humain par un tel malheur.

Au moment où la femme se trouve seule pour assurer l'éducation de ses enfants, elle se voit en effet attribuer une pension estimée à 60 % du salaire moyen du travailleur. Elle bénéficie sans doute d'allocations familiales pour orphelins, mais la différence entre celles-ci et les allocations ordinaires, augmentées de la pension de survie, est loin de représenter le salaire perdu qui, si le père avait vécu, se serait amélioré avec l'ancienneté.

Son droit au travail est limité arbitrairement par la fixation à 270 heures par trimestre (1). La veuve qui exerçait une activité professionnelle doit soit l'abandonner en tout ou en partie, soit se résigner à perdre le droit à une pension de survie; son revenu sera donc brutalement diminué. Si elle n'exerçait pas d'activité professionnelle, elle doit trouver un travail à temps partiel digne et en rapport avec ses capacités de formation. Dans ce cas, elle est néanmoins défavorisée sur le plan pécuniaire car l'absence de qualification

(1) Ou 120 000 F par an (arrêté royal du 15 décembre 1978) pour le travail indépendant.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1979-1980

21 FEBRUARI 1980

WETSVOORSTEL

waarbij de koninklijke besluiten n^{rs} 50 en 72 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers en zelfstandigen worden gewijzigd en de cumulatie wordt toegestaan van een overlevingspensioen met werkloosheidsuitkering of invaliditeitsuitkering

(Ingediend door Mevr. Ryckmans-Corin)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

I. — Weduwen, vooral die met kinderen ten laste, moeten het hoofd bieden aan ernstige financiële zorgen. Er moet voor gezorgd worden dat hun bestaansmiddelen zo dicht mogelijk liggen bij die welke zij vóór het overlijden van hun echtgenoot hadden. Het overlevingspensioen heeft tot doel een gering gedeelte van het verloren loon te vervangen. Het moet worden beschouwd als een recht dat gebaseerd is op de solidariteit, een herverdeling tussen de beroepsbevolking en degenen die op sociaal en menselijk vlak door een dergelijk onheil worden getroffen.

Vanaf het ogenblik dat de vrouw alleen voor de opvoeding van haar kinderen instaat, wordt haar immers een pensioen toegekend dat op 60 % van het gemiddelde loon van de werknemer geraamd wordt. Zij ontvangt weliswaar wezenuitkeringen, doch het verschil tussen deze uitkeringen en de gewone bijlagen, vermeerderd met het overlevingspensioen, blijft ver beneden het verloren loon dat, indien de vader was blijven leven, met zijn anciënniteit zou blijven stijgen zijn.

Haar recht op arbeid wordt op willekeurige wijze beperkt, doordat het vastgesteld is op 270 uren per kwartaal (1). Indien de weduwe een beroep uitoefende, moet zij ofwel dat beroep geheel of gedeeltelijk opgeven, ofwel erin berusten het recht op een overlevingspensioen te verliezen; haar inkomen zal dus plotseling verminderen. Indien zij geen beroep uitoefende, dient zij werk met beperkte arbeidsduur te zoeken dat met haar aanleg en haar opleiding overeenstemt. In dat geval wordt zij geldelijk benadeeld,

(1) Of 120 000 F per jaar (koninklijk besluit van 15 december 1978) voor zelfstandige arbeid.

professionnelle et le manque d'ancienneté dans l'entreprise qui l'accueille, l'oblige à accepter des rémunérations peu élevées, indépendamment des soucis que lui cause la gestion exclusive d'un ménage et l'éducation des enfants.

Le nombre des veuves de moins de 60 ans, en Belgique, était en 1970 de 99 723; 121 183 sont « chefs de ménage » avec au moins une personne à charge (1). Ces femmes doivent être considérées comme des chefs de ménage en pleine activité et il n'est pas possible, étant donné leur âge et leur charge d'enfants, de les considérer comme des retraitées. Il est nécessaire de changer nos mentalités habituées au travail réglementé des pensionnés, et de ne pas oublier que le problème social des veuves est différent de celui des personnes qui prennent leur retraite.

Cette nouvelle disposition en faveur des veuves contribuerait à élever le niveau de vie de ces foyers sans père, ce qui permettrait, par une consommation plus aisée, à remettre dans le circuit économique des liquidités supplémentaires. En outre, elle entraînerait un apport de cotisations nouvelles en matière fiscale et dans le domaine de la sécurité sociale.

Au sujet des incidences financières de cette proposition, il convient de signaler que d'une part, l'indemnité d'adaptation est versée de toute façon, et que d'autre part, si le nombre de veuves qui travaillera à temps plein est actuellement impossible à déterminer, elles ne le feront certainement pas toutes, car d'aucunes continueront à travailler à temps partiel et d'autres ne souhaiteront pas travailler.

Enfin le coût d'un relèvement substantiel des pensions de survie permettant aux veuves de maintenir dans leur foyer un niveau de vie décent, serait certainement plus élevé.

Il semble évident que les veuves tenaillées par le besoin, parce qu'elles ont des enfants aux études, n'hésitent pas à outrepasser les limites du travail occasionnel, chaque fois qu'elles l'estiment nécessaire, et par ailleurs, l'administration des pensions n'est pas en mesure d'effectuer la surveillance adéquate de plus d'un million de retraités.

Les seules victimes sont en général les veuves qui acceptent de déclarer leur activité occasionnelle à l'O. N. P. T. S., car il arrive fréquemment que leur sincérité leur vaille les affres d'une répétition de l'indu, en raison d'une interprétation maladroite des textes légaux et réglementaires en la matière.

La libération du travail pour les veuves ne ferait donc qu'entériner une situation de fait et ne pourrait dès lors susciter un nouveau problème financier grave.

En fait, il s'agirait toute simplement de régulariser le travail en noir qui sévit déjà à l'état endémique et de passer l'éponge sur les quelques cas malheureux de femmes qui, généralement, portent la responsabilité de déclarations maladroites. En outre, chacun connaît l'insécurité et les dangers qu'offre le travail en noir, et les frais supplémentaires qu'exige un contrôle plus efficace.

D'aucuns soutiennent que si les veuves, chefs de famille, ont des problèmes financiers, leur situation devrait être améliorée par le biais des allocations pour orphelins, ce qui est tout à fait irréaliste, car, dans ce cas, ces allocations devraient être portées à un niveau très élevé.

(1) Ce nombre comprend les veuves de tous les régimes de pension, y compris des régimes O.S.S.O.M. — secteur public — où le travail est autorisé. Question parlementaire N° 8 du Sénateur Kevers datée du 5 avril 1973. D'après le C.N.P.R.S., dans le régime des travailleurs salariés, il n'y a que 7 706 veuves de moins de 45 ans avec des enfants à charge.

want haar ontoereikende beroepsbekwaamheid en haar gebrek aan anciënniteit in de onderneming dwingen er haar toe zich tevreden te stellen met een zeer laag loon, om nog niet te spreken van de zorgen i.v.m. haar huishoudelijk werk en de opvoeding van haar kinderen.

Het aantal weduwen van minder dan 60 jaar bedroeg in 1970 99 723; 121 183 weduwen zijn « gezinshoofden met ten minste één persoon ten laste » (1). Die vrouwen moeten beschouwd worden als arbeid verrichtende gezinshoofden; wegens hun leeftijd en de kinderlast is het niet mogelijk hen als gepensioneerden te beschouwen. Wij moeten verandering brengen in onze mentaliteit, die gewend is aan de geregelenteerde arbeid van de gepensioneerden en wij mogen niet vergeten dat het sociale probleem van de weduwen verschilt van dat van de gepensioneerden.

Die nieuwe bepaling ten gunste van de weduwen zou ertoe bijdragen de levensstandaard van die vaderloze gezinnen te verbeteren, wat bevorderlijk kan zijn voor de consumptie, die op haar beurt supplementaire liquide middelen doet ontstaan, welke opnieuw in de economische kringloop worden opgenomen. Zij zou bovendien nieuwe inkomsten op fiscaal vlak en op het gebied van de sociale zekerheid met zich brengen.

Met betrekking tot de financiële terugslag van dit voorstel zij erop gewezen dat enerzijds de aanpassingsvergoeding in elk geval wordt betaald en dat anderzijds, al kan momenteel niet worden bepaald hoeveel weduwen voltijds zullen werken, zij het zeker niet allemaal zullen doen, aangezien sommigen hun deeltijdswork zullen behouden en anderen niet zullen wensen te arbeiden.

Ten slotte zou een aanzienlijke verhoging van de overlevingspensioenen, die het de weduwen mogelijk zou maken een behoorlijke levensstandaard in hun gezin op te houden, ongetwijfeld meer kosten.

Het lijkt evident dat weduwen die in nood verkeren omdat zij studerende kinderen hebben, de grenzen van het toegelaten gelegenhedswerk overschrijden telkens als zij dit nodig achten en het Bestuur van Pensioenen is anderzijds niet bij machte een doelmatige controle uit te oefenen over meer dan één miljoen gepensioneerden.

De enige slachtoffers van de bestaande regeling zijn doorgaans de weduwen die erin toestemmen hun gelegenhedswerk aan te geven bij de Rijksdienst voor werknemerspensioenen; hun eerlijkheid heeft vaak ten gevolge dat terugbetaling van onrechtmatig betaalde uitkeringen van hen wordt gevorderd ingevolge een te strenge interpretatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen ter zake.

Het veroorloven van werk voor weduwen zou dus niets anders zijn dan de bekrachtiging van een feitelijke toestand en kan derhalve geen nieuw ernstig financieel probleem doen ontstaan.

Feitelijk zou het gewoon neerkomen op de regularisatie van de bestaande praktijk van het sluiwerk en zou de spons gehaald worden over enkele ongelukkige gevallen van vrouwen die doorgaans aansprakelijk gesteld worden ingevolge een onverstandige verklaring. Voorts is het bekend dat sluiwerk onzeker is, dat er risico's aan verbonden zijn en dat een doelmatiger controle bijkomende kosten met zich zou brengen.

Sommigen menen dat de toestand van de weduwen die gezinshoofd zijn en financiële problemen hebben, moet worden verbeterd door een verhoging van de wezenuitkeringen. Dat is een bijzonder irrealistische kijk op de zaken, want dan zouden die uitkeringen zeer sterk moeten worden verhoogd.

(1) Dat aantal omvat de weduwen in alle pensioenregelingen, met inbegrip van de D.O.S.Z.-regelingen — openbare sector — waar arbeid geoorloofd is. Parlementaire vraag N° 8 van Senator Kevers, d.d. 5 april 1973. Volgens de R.R.O.P. zijn er in de werknemersregeling slechts 7 706 weduwen van minder dan 45 jaar met kinderen ten laste.

Il convient de rappeler que les veuves ne demandent pas un avantage pécuniaire supplémentaire, mais simplement le libre exercice d'une activité professionnelle, solution qui non seulement ne coûterait rien au Trésor, comme il a été signalé ci-avant, mais aurait l'avantage d'y faire rentrer les cotisations et les impôts d'une activité dont l'interdiction suscite aujourd'hui la clandestinité.

D'aucuns craignent que, parallèlement au bénéfice de la pension de survie, les veuves fassent l'acquisition d'un droit relativement important à la pension de retraite.

On peut se demander en quoi cette situation aurait un caractère exagéré ou scandaleux. En effet, une femme qui accepte d'élever des enfants, après avoir perdu l'appoint d'un compagnon, avec des ressources amoindries, ne réalise-t-elle pas cette mission dans des conditions pécuniaires et affectives meilleures et plus économiques et ne participe-t-elle pas ainsi à l'activité du pays ?

Par ailleurs, il n'est pas à craindre que le régime soit trop généreux à l'égard de ces veuves, puisqu'il a pris la précaution de limiter le cumul de la pension de retraite et de survie à 110 % de la pension de survie, c'est-à-dire à un plafond calculé en se basant sur la carrière du mari, interrompue à un moment où elle n'avait pas atteint son rendement le meilleur.

Là réside également une injustice à laquelle le Ministre de la Prévoyance sociale devrait pouvoir remédier, compte tenu des cotisations versées par le mari et son épouse.

Cette proposition de loi correspond davantage à la situation sociologique et démographique actuelle.

L'argument traditionnel des risques de concurrence sur le marché de l'emploi, entre ces femmes et les autres travailleurs, est totalement périmé. Il a été avancé, à plusieurs reprises, pour plusieurs catégories sociales (jeunes, retraités...), mais chacun doit savoir que les travaux accomplis par ces personnes sont différents des travaux masculins traditionnels; notre situation démographique, au contraire, exige une augmentation du nombre de travailleurs actifs.

L'activité de ces femmes, qui se situe fréquemment à un niveau de qualification professionnelle peu élevé, ne porte pas davantage préjudice au marché de l'emploi, que le recrutement de travailleurs étrangers pour accomplir des tâches délaissées par nos compatriotes.

Enfin, sur le plan européen, notre pays est le seul, avec l'Italie, qui ait introduit de telles limitations en vertu de conceptions périmées.

Le travail professionnel doit être encouragé pour tous et les travaux du Conseil de l'Europe à Strasbourg abondent dans ce sens.

Ces différentes considérations justifient de manière urgente et impérieuse le règlement de ce problème.

II. — Dans le secteur public, des solutions nouvelles ont été trouvées permettant le cumul d'une pension à un taux minime avec un travail à temps complet (cfr. loi-programme de 1978, art. 41, et travaux parlementaires du Sénat).

Si l'on craignait un niveau de vie trop élevé ou un impact financier trop grand de cette proposition en faveur de la liberté de travail, il serait possible de prévoir soit une enquête sur les ressources pour que les revenus non professionnels viennent éventuellement limiter ce droit au travail, soit un système analogue à celui de l'article 41 de la loi sur les réformes économiques et budgétaires de 1978 (c'est-à-dire limiter la pension à un minimum à fixer si le travail est autorisé). C'est le motif de l'article 3.

Er zij aan herinnerd dat de weduwen niet een bijkomend geldelijk voordeel in de desbetreffende regeling wensen te krijgen, maar dat zij gewoon vragen hun beroepsarbeid vrij te mogen verrichten. Niet alleen kost zulks niets aan de Schatkist, zoals hiervoren is gezegd, maar bovendien biedt het het voordeel dat bijdragen en belastingen voor arbeid welke thans verboden is en derhalve clandestien wordt verricht, naar de Schatkist zouden terugvloeien.

Sommigen vrezen dat de weduwen naast hun overlevingspensioen ook nog recht zouden krijgen op een relatief hoog rustpensioen.

Wat zou daar overdreven of ergerlijk aan zijn ? Vervult een vrouw die, na het overlijden van haar echtgenoot, aanvaardt met en geringer inkomen kinderen op te voeden, haar taak niet onder geldelijke en affectieve voorwaarden die beter en economischer zijn en neemt zij aldus niet deel aan 's lands activiteit ?

Bovendien bestaat er geen gevaar dat de desbetreffende regeling al te gunstig zou uitvallen voor die weduwen, want de samenvoeging van het rust- en overlevingspensioen van de weduwen werd, bij wijze van voorzorgsmaatregel, beperkt tot 110 % van het overlevingspensioen, d.w.z. tot een maximumbedrag berekend op grond van de beroepsloopbaan van de echtgenoot, die onderbroken werd toen deze laatste zijn hoogste wedde nog niet genoot.

Ook dat onrecht zou door de Minister van Sociale Voorzorg moeten worden weggewerkt, rekening houdend met de door de man en door zijn echtgenote betaalde bijdragen.

Het onderhavige wetsvoorstel beantwoordt beter aan de huidige sociale en demografische toestand.

Het traditionele argument als zou op de arbeidsmarkt een gevaar voor concurrentie tussen die vrouwen en de andere werknemers bestaan, is volledig achterhaald. Het kwam reeds meerdere malen ter sprake voor verschillende sociale groepen (jongeren, gepensioneerden...), doch het is algemeen bekend dat het door die personen gepresteerde werk verschilt van het traditionele mannenwerk; onze demografische toestand vergt daarentegen een verhoging van het aantal arbeid verrichtende werknemers.

De tewerkstelling van die vrouwen — meestal op een vrij laag beroepsniveau — stoort de arbeidsmarkt niet meer dan de aanwerving van gastarbeiders die door onze landgenoten geweigerde betrekkingen komen uitoefenen.

Ons land is samen met Italië op Europees vlak het enige dat, uitgaande van sinds lang achterhaalde opvattingen, dergelijke beperkingen heeft ingevoerd.

Beroepsarbeid dient voor allen te worden aangemoedigd en de werkzaamheden van de Raad van Europa te Straatsburg tonen dat ten overvloede aan.

Om al die redenen is het dringend geboden dat probleem te regelen.

II. — In de overheidssector werd een nieuwe regeling uitgewerkt waardoor een minimumpensioen voortaan kan worden gecumuleerd met volledige arbeid (zie programma-wet van 1978, art. 41 en de parlementaire voorbereiding ervan in de Senaat).

Vreest men dat het onderhavige voorstel ten gunste van de vrijheid van arbeid een te grote financiële terugslag zal hebben of de betrokkenen een te hoge levensstandaard zal bezorgen, dan kan worden voorzien hetzij in een onderzoek naar de bestaansmiddelen om dat recht op arbeid eventueel te beperken omdat de betrokkene ook nog andere dan bedrijfsinkomsten heeft, hetzij in een gelijkaardig systeem als bepaald is bij artikel 41 van de wet van 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen (d.w.z. het pensioen tot een nader te bepalen minimumbedrag beperken als de arbeid wordt toegestaan). Dat is de reden waarom artikel 3 wordt voorgesteld.

Cette enquête sur les ressources devrait se faire comme l'enquête prévue pour les allocations d'étude et pour l'accès aux logements sociaux. Toute crainte d'abus serait ainsi écartée.

III. — De plus, il convient de faire cesser la situation particulièrement injuste résultant des interdictions de cumul entre la pension de survie et le droit aux allocations de chômage et aux incapacités et indemnités dues en cas de maladie.

En effet, le chômage ou la maladie entraînent pour les veuves une diminution brutale des ressources alors qu'elles ne disposent d'aucun revenu de remplacement.

Il convient de modifier dans ce sens les législations concernant le chômage et l'emploi et l'assurance maladie-invalidité.

G. RYCKMANS-CORIN

PROPOSITION DE LOI

Article 1

L'article 25 de l'arrêté royal n° 50 du 24 octobre 1967 relatif à la pension de retraite et de survie des travailleurs salariés, modifié par la loi du 27 juillet 1971 est complété par un nouvel alinéa rédigé comme suit :

« Toutefois la condition de cessation de toute activité professionnelle autre que celle autorisée par le Roi, n'est pas requise des veuves âgées de moins de 60 ans bénéficiaires d'une pension de survie visée au présent arrêté, lorsqu'elles ont une ou plusieurs personnes à charge. »

Art. 2

L'article 30bis de l'arrêté royal n° 72 du 10 novembre 1967 relatif à la pension de retraite et de survie des travailleurs indépendants, inséré par la loi du 12 juillet 1972 est complété par un nouvel alinéa rédigé comme suit :

« Toutefois, la condition de cessation de toute activité professionnelle autre que celle autorisée par le Roi, n'est pas requise des veuves âgées de moins de 60 ans et bénéficiaires d'une pension de survie visée au présent arrêté, lorsqu'elles ont une ou plusieurs personnes à charge. »

Art. 3

Le Roi peut prévoir une enquête sur les ressources ou limiter le montant de la pension en fonction des ressources professionnelles.

Art. 4

§ 1. Le cumul est autorisé entre une pension de survie et une allocation de chômage.

§ 2. Dans l'article 146, § 2, de l'arrêté royal du 20 décembre 1963 relatif à l'emploi et au chômage, le premier alinéa est abrogé.

Dat onderzoek naar de bestaansmiddelen zou moeten verricht worden zoals het onderzoek in verband met de toekenning van studietoelagen of met het in huur geven van sociale woningen. Zodoende zou niet voor misbruiken moeten gevreesd worden.

III. — Voorts moet een einde worden gemaakt aan het bijzonder grote onrecht dat voortvloeit uit het verbod een overlevingspensioen te cumuleren met werkloosheidsuitkering of met de in geval van ziekte verschuldigde vergoedingen.

Werkloosheid en ziekte betekenen immers voor een weduwe een aanzienlijke vermindering van haar inkomen, zonder dat zij aanspraak kan maken op een vervangingsinkomen.

Derhalve moet de wetgeving op het stuk van werkloosheid en tewerkstelling en ziekte- en invaliditeitsverzekering in die zin worden gewijzigd.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Artikel 25 van het koninklijk besluit n° 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, gewijzigd bij de wet van 27 juli 1971, wordt aangevuld met een nieuw lid, luidend als volgt :

« De voorwaarde luidens welke alle andere beroepsarbeid dan die welke door de Koning is toegestaan, moet worden stopgezet, geldt evenwel niet voor weduwen die de leeftijd van 60 jaar niet hebben bereikt en die een in dit besluit bedoeld overlevingspensioen ontvangen, wanneer zij een of meer personen ten laste hebben. »

Art. 2

Artikel 30bis van het koninklijk besluit n° 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, ingevoegd bij de wet van 12 juli 1972, wordt aangevuld met een nieuw lid, luidend als volgt :

« De voorwaarde luidens welke alle andere beroepsarbeid dan die welke door de Koning is toegestaan, moet worden stopgezet, geldt evenwel niet voor weduwen die de leeftijd van 60 jaar niet hebben bereikt en die een in dit besluit bedoeld overlevingspensioen ontvangen, wanneer zij een of meer personen ten laste hebben. »

Art. 3

De Koning kan in een onderzoek naar de bestaansmiddelen voorzien of het bedrag van het pensioen verminderen naar gelang van de bedrijfsinkomsten.

Art. 4

§ 1. Een overlevingspensioen kan worden gecumuleerd met werkloosheidsuitkering.

§ 2. Artikel 146, § 2, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid wordt opgeheven.

Art. 5

L'article 60 de la loi du 9 août 1963 instituant et organisant un régime d'assurance obligatoire contre la maladie et l'invalidité est complété par un nouvel alinéa rédigé comme suit :

« Le cumul entre une pension de survie et l'indemnité d'invalidité est autorisé. »

31 janvier 1980.

G. RYCKMANS-CORIN
M. WATHELET

Art. 5

Artikel 60 van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering wordt aangevuld met een nieuw lid, luidend als volgt :

« Een overlevingspensioen kan worden gecumuleerd met een invaliditeitsuitkering. »

31 januari 1980.